

ДР ЈАРОСЛАВ ДАШИЋ

**ПРИПАЈАЊЕ ЧАЧАНСКИХ БАНАКА
ПОСЛЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**

ЈАРОСЛАВ ДАШИЋ
УУ 32000 Чачак
Радише Поштића 7

UDK 336.71 (497.11)

У сталном истраживању привреде и простора често нешто изрони из дубине докумената и само се неочекивано наметне да продубимо наше виђење друштва, његових асоцијација, па и банкарских организација. Тако долазимо до нове стварности, која обогаћује свет искуством и уопштавањем појава о развоју и пословању ужих и ширих субјеката. Континуелно истраживање предузећа и банке приказује и слику света из ранијег доба. Сагледавамо одређен простор и стварност о законитости оснивања банке, стицању нове вредности, расподели и најуспелијем преношењу стеченог знања и искуства, мада на нижим релацијама савремене циркулације капитала. То само убедљивије сведочи да и наша савремена привреда има дубоку генезу.

Тако, нису случајно настале банке у Србији крајем XIX века, јер су и оне биле саставни део тадашњег економског света поставивши

основу за даљу привредну надградњу. Оне су оспиване, развијале су се и трансформисале и у Србији и у чачанском крају.

У Чачку је од 1885. до Првог светског рата радило пет банака. Њихово постојање је не само сведочење о тадашњој економској спази чачанског краја. Уочи рата било је њихових падова, успона и криза. Рат је био суморан, са великим губицима људства и материјалних добара, што није могло мимоћи ни банке. Новчани заводи су покушали да се брзо опораве и ревитализују. Видели су излаз и у удруживању и спајању акционарског банкарског капитала. Све банке у Чачку, после рата, учествовале су у одређеној игри спајања, припајања и остваривања супериорног положаја у акционарској главници и укупној билансној маси новчаних завода. Сви су журили да остваре већи утицај у привредном капиталу. На другој страни су привредна предузећа чинила напор да се што пре опораве после рата и да заузму веће место у својој грани. Журило се: ко ће кога да придобије и ко ће више да купи новоемитованих акција. Био је то општи полет — да се дође до веће главнице и већег финансирања банке. У општој трци проширене репродукције у обнављању и оснивање нових предузећа (Млин и електрана „Јелица“ а. д.) тежило се припајању банака у две банкарске организације. Мислило се да ће се ово обавити једноставно у корист Чачанске задруге и Чачанске штедионице.

Али, тај потез је био фаталан. Од пет банака после Првог светског рата две су се припојиле (мада су неки од њихових акционара основали нову банку), једна је ликвидирана и са једном припојеном банком, а две преостале су радиле на ниском нивоу акцијског капитала. Дајемо детаљнију анализу свега шта се збило.

ЧАЧАНСКА БАНКА СЕ ПРИПОЈИЛА ЧАЧАНСКОЈ ШТЕДИОНИЦИ

На Десетој редовној скупштини, 5. фебруара 1912. године, Чачанска акционарска задруга (1900) заменила је дотадашњи назив са — Чачанска банка.¹ Известан број акционара и чланова управе Чачанске банке налазио се у чланству и других новчаних завода. После Првог светског рата у управи Чачанске банке били су: Никола Аћимовић, Никола П. Николић, Чедо Марковић, Милан Петровић и други. Али, налазили су се, истовремено, и у органима Чачанске штедионице. Сличан случај је био и код горњомилановачких

банака. Све је ово представљало благовремену припрему за прегруписавања и спајања капитала у трагању за успостављање нових економских и политичких веза, све до интегрисања ових банака. О томе ће касније бити више речи.

Банка је од 1912. до 1914. успешно пословала. Међутим, никада није реализовала одлуке Десете скупштине акционара — да се увећа главница од 100.000 на 150.000 динара.

Укупни билансни потенцијал Чачанске банке од 1912. до 1919. увећавао се просечно годишње по стопи од 8,30 одсто. Структура укупног потенцијала: главница — 17,33, резервни фондови — 4,71, штедња — 41, дуг по текућим рачунима просечно — 31, полагачи кауција — 2,3 и неисплаћена дивиденда, тантијема и остали депозити — 3,5 одсто. Посебну нажњу привлачила је штедња грабана, која се кретала од 36 до 41 одсто. На другом месту је учешће позајмљеног капитала од новчаних завода — 29 до 33 одсто (депозити шест банака преко текућих рачуна). Ове кредитне позајмице нису биле случајне. Радило се и о банкарском капиталисању, јер су све те банке, за дате позајмице, имале покриће — залог вредносних папира — меница у износу од 239.570 динара или 33 одсто више од активе Чачанске банке (1914—1915). То је био један од аранжманских послова у то доба, мада их је било и још неповољнијих, нарочито тридесетих година.

Овакав износ главнице до Првог светског рата био је повољан код мањих и средњих новчаних завода. То се, углавном, мери по учешћу главнице у укупном капиталу од преко 15 одсто. У овом случају главница Чачанске банке је 1914. учествовала са 17,3 одсто у укупном капиталу. Вредност главнице пре и после Првог светског рата меримо по девизном курсу динара према америчком долару: у 1913. један US \$ = 5,18 динара, што значи да се за главницу од од 100.000 динара могло добити 19.305 америчких долара; у 1919. години вредност динара је брзо опадала и курс је износио 20,83 динара према једном US \$, а 1921. паритет је био 42,30 динара према једном US \$, што значи да је динар девалвирао за 716 одсто. За тадашњу главницу од 100.000 динара могла су се добити 2.364 америчка долара или само 12,24 одсто у односу на могућност у 1913. години.²

Цене на мало су још брже расле: индекс за 14 најзначајнијих артикала 1920. износио је 976 у односу на бази — 100 у 1913. години. Општа инфлација је у Србији била енормна све до краја 1923.

године. Динар је на крају 1923. сачувао од предратне златне паритетне вредности само 5,55 одсто, да би се од 1924. са паритетом 6,65 и 1925. године од 8,83 одсто ствари постепено мењале у позитивном смислу.

Све ово указује да је послератна номинална вредност акције од \pm 50 динара била безначајна. Реална вредност акције (у 1913. могло се поседовати 9,65 америчких долара) у 1921. години износила је 33 цента или 0,33 одсто од једног америчког долара.

Акционарска друштва, па и Чачанска банка, била су после Првог светског рата у безнадежном положају. Њихов капитал се истопао, изузев код оних који су имали робу вишег еквивалента: злато у ефективни, непокретну имовину (пословне зграде, магацине, стамбене зграде и друго) и девизе, што је тада била ређа појава.

Ажија се водила у пасиви биланса (1912—1919), као позитивна разлика између курсне и номиналне вредности хартија од вредности, новца — злата, мада у мањим износима.

Обавезе према дугу по текућим рачунима београдским банкама (1919) наведене су у злату — 137.563 и у сребру — 34.337 динара.* Овако приказане обавезе за извршавање у златницима, према неком уговору, не би се могле обештетити заложеним меницама. То би био, уствари, већи губитак Чачанске банке. Овакве уговоре и споразуме Чачанске банке за извршавање обавеза у злату нисмо пронашли.

Све ово указује на неопходност повећања главнице и ревитализацију укупне активе и пасиве биланса. Неке банке су покушале да увећају свој капитал емисијом нових акција. Показало се да је излаз у стабилизацији завода — удруживање и спајање банака.

Даљи раст финансијског резултата и планиране главнице омеље су прилике за време балканских ратова и пред почетак Првог светског рата. Све је ово оставило далекосежне последице. Морао је бити успостављен мораторијум према свим плаћањима и исплати дугова до извесног рока, које је одредила влада услед ратних прилика.

Када су се нормализовани односи у земљи, државна власт је дозволила и рад банака. Тако је Чачанска банка одржала Тринаесту редовну скупштину акционара, 15. августа 1920. Председник Управног одбора, Никола Аћимовић је поднео извештај о раду од 1914. до 1919. године:

Банка није радила за време мораторног стања услед балканских ратова (1912 — 1913). Настављен је рад јануара 1914. да би

поново уведено мораторно стање 12. јула 1914. Услед Првог светског рата прокламовано је мораторно стање, а редовни послови су обустављени. Акционари се нису могли састати до Тринаесте редовне скупштине. За пуноважно одлучивање о престанку рада или промени циља Банке потребно је да на скупштини учествују акционари са најмање 50 одсто банчаних акција. За ову скупштину је благовремено депоновано 1.120 акција, са правом на 360 гласова, чиме су испуњени услови за рад скупа акционара.⁴

Управа је за време рата сачувала заводску имовину од непријатеља, „изузев канцеларијских материјала и намештаја, који се апсолутно није могао сачувати и извесног броја меница, које су предале Суду општинском ради извршења, па су тамо пропале, а које ће се ипак на основу књига моћи наплатити“.

Председник је, по правилима Банке, предложио замену дела управе: Никола Аћимовић, Станко Михаиловић и Младен Радосављевић, а да се четврти члан бира уместо преминулог Тома Милошевића.

У извештају Надзорног одбора, поред осталог, каже се „да су сви послови које је управни одбор у 1914. и 1919. години предузимао, вршећи тачно и исправно, књиге су тачно и уредно вођене, а прочитани. . . рачуни одговарају потпуно правом стању друштвене имовине, сем што су изгубљене 4 менице у износу динара 320, које су предале Суду Општинском на извршење“.⁵

Истакнуто је да су биланси изравнања, губитка и добитка исправни и да се, према предлогу Управног одбора, изврши расподела чисте добити за 1919. годину у износу 9.000 динара.

На основу друштвених правила из Надзорног одбора иступили су Марко Павловић и Наун Трифуновић. Уместо њих и преминулог Антонија Вујовића бирани су нови чланови.

Скупштина је у целости прихватила рачуне за протекле године (1914. и 1919.), да се добит од 9.000 динара исплати као дивиденда акционарима, а да се остатак од 347,60 динара пренесе на нов рачун за 1920. годину.⁶

На Скупштини су у Управни одбор изабрани: Никола Аћимовић, Станко Михаиловић, Младен Радосављевић и Милић Савић. У Надзорни: Наун Трифуновић, Марко Павловић, Видосав Вујадиновић и Драгутин Вујовић.

Нарочито привлачи пажњу одлука Скупштине „да се за сада неповишава основна Главница Банчина пошто је и овај капитал

мали за садање прилике“. Уочи Првог светског рата била је донета одлука да се увећа главница са 100.000 на 150.000 динара, што је одлучено и код других банака — да увећају своју главницу и после завршетка рата. Ово одступање има позадину, што се види из Записника:

„Управа износи писмо Чачанске штедионице, која се чита и предлаже, да би требало ступити у преговоре са делегатима Штедионице, односно спајања са Штедионицом, јер према данашњим приликама, Банка са овако малим капиталом не може опстати. Збор једногласно усваја предлог Управе и решава да се „Чачанска банка“ споји са „Чачанском штедионицом“ и да Управни одбор изабере из своје средине делегате, који ће водити преговоре са делегатима Штедионице и кад се буду преговори привели крају и пречистили, тада ће Управни одбор сазвати Ванредну скупштину акционара и о свему поднети извештај“.⁷

На крају седнице усвојен је буџет за 1920. годину од 18.000 динара.

На овој скупштини учествовала су 22 акционара, који су у највећем броју заступали чланове своје породице. Депоновали су акције: Никола Аћимовић, Милан Петровић, Радивоје Јекић, Петар А. Обрадовић, Станко Михаиловић, Младен Радосављевић, Никола П. Николић, Милић Савић, Марко Павловић, Наун Трифуновић, Радич Недељковић, Душан Вујовић, Арсеније А. Радовић, Миленко А. Љујић, Петар Љујић, Милица Љујић, Владимир Љујић, Драгомир Љујић, Милева Љујић, Алекса Димитријевић, Браћа Т. Марковић, Софија С. Михаиловић, Радослав Димитријевић, Милева Р. Димитријевић, Душан Рељић, Милка П. Обрадовић, Босиљка П. Обрадовић, Видосав Вујадиновић, Живојин В. Вујадиновић, Никола В. Вујадиновић, Драгутин Обрадовић, Мијаило Ристовић, Драгутин А. Вујовић, Живорад Р. Јекић, Милутин М. Петровић, Милка М. Петровић, Петар М. Петровић, Љубица М. Петровић, Љубомир Кордић, Анка Љ. Кордића, Савка Н. Аћимовић, Емилија Н. Аћимовић, Стојан Н. Аћимовић, Витор Н. Аћимовић, Момчило Милошевић, Милица Р. Недељковић, Мијаило Николић и Будимир Марковић, сви из Чачка.⁸

Чачанска штедионица је, очито, била о свему информисана, али и веома заинтересована, па писмом од 30. августа 1920. пожурје званични одговор од Чачанске банке. Истовремено се у овом писму наводи да је њихов управни одбор одредио у делегацију за вођење преговора: Николу Николића, Драгишу А. Терзића и Обрада Недељковића.

Чачанска банка је истог дана одговорила — да је њихова Тринаеста редовна скупштина овластила Управни одбор за преговоре

Припајање чачанских банака после Првог светског рата

са Чачанском штедионицом о спајању њихових банака. Делегацију Чачанске банке чинили су: Никола Аћимовић, Милан П. Петровић, Милић Савић, Марко Павловић и Драгутић А. Вујовић.

Чачанска штедионица је 10. новембра 1920. упутила детаљно писмо са предлогом о спајању Чачанске банке и Кредитног завода са Чачанском штедионицом. Ово писмо привлачи не само по својој ширини, већ по прецизности и ултиматум — „да се спајање изврши под овим условима“. Услед овога, цитирамо неке услове из документа о припајању које је поставила Чачанска штедионица:

„1. Да Чачанска Банка и Чачански кредитни завод улазе у састав Чачанске штедионице, са целокупном својом имовином.

2. Изједначење Резервних фондова.

3. Зграда Чачанске Штедионице процењена је са Дин. 150.000 (стопедесет хиљада) која се сума употребљује као својина досаданих акционара „Чачанске Штедионице“ и при пуштању новог кола акција, приликом повећања капитала Чачан. штедионице, издаће се у акцијама досадањим акционарима Чачан. штедионице, на начин који буде одредила скупштина акционара.

4. Ваша Банка биће дужна, да за последњу Вапредну скупштину изради тачан Биланс целокупног свог стања са најверније изложеним поименичним и укупним стањем, који биланс треба да буде примљен и одобрен од скупштине Ваших акционара, који и од надлежне више инстанције а по коме ће „Чачанска штедионица“ примити Вашу имовину и гарантовати стањем њеним Видним повериоцима.

5. По чл. 89 закона о акц. друштвима тач 2. Ваша Банка биће дужна, да изврши јавну обзнану преко службених новина, да је потраживање својих поверилаца обезбедила на тај начин што је спајањем Ваше Банке, са Чачанском Штедионицом, уступљена Штедионици укупна имовина и дуг Ваше Банке, и то стање загарантовано „Чачанском штедионицом“.

6. Да чланови Управног и Надзорног Одбора како Чачанске Банке тако и Чачанског кредитног завода одговарају морално и материјално „Чачанској Штедионици“ за исправност Биланса и свега што се предаје, односно прима, све док се рачун дотичног Завода, коначно не ликвидира. . .

7. Са целокупном Активом и Пасивом „Чачанска Банка“ и „Чачански кредитни завод“ руковаће „Чачанска Штедионица“ — оделито, по партијама дотичног Завода, све донде док се рачун дотичног завода коначно не ликвидира.

8. Када буде извршена дефинитивна ликвидација партија поменутих завода, Чачанска Штедионица биће дужна да акционарима Чачанске Банке, Чачан. Кредит. завода изда бр (број) новим акцијама Чачанске Штедионице 100.000 (стохиљада) динара, вишкови капитала Чачанске Банке, тако и Чачан. Кредит. завода, ако их буде било, поделиће се равномерно акционарима завода, који буде имао вишкове, а ако буде мањка, онда ће акционари дотичног Завода бити дужни да лично доплате ону разлику до изједначења Резервних фондова и на тај начин изједначе своја права, са акционарима Чачанске Штедионице.

9. Чачанска Штедионица биће дужна да одреди рокове за подизање нових акција, а за пријем вишка — односно доплату мањка и то објавити преко Службених новина. . .

Са спајањем „Чачанске Банке“ и „Чачан. Кредит. Завода“ са Чачанском Штедионицом престаје функционисање „Чачанске Банке“ и „Чачанског Кредит. Завода“. . . Изабраће три лица који ће извршити предају Чачанској Штедионици целокупног имовног стања, по билансу и инвентару. . .

Управни и Надзорни одбор три Завода, потписаће овај међусобан споразум и међусобно га изменити. Поред тога биће дужни да га изнесу на одобрење Ванредном Збору, и по одобрењу, оверену одлуку зборску предати Чачанској Штедионици...

С особитим поштовањем, Чачанска Штедионица, председник Никола П. Николић, чланови: Никола Аћимовић, Милоје Станојевић, Михаило М. Николић, Милан Петровић, Радич Недељковић и Драгиша А. Терзић; председник Надзорног одбора Обрад Недељковић, чланови: Радомир А. Пушељић, Љубомир Чубрић и Душан А. Вујовић“.

Управни и Надзорни одбори Чачанске банке одговорили су, 11. новембра 1920. Чачанској штедионици да у свему усвајају предлог о спајању и да „ће се споразума тачно придржавати“.

У једном документу се каже да је Чачанска штедионица постигла споразум са делегатима Чачанског кредитног завода о спајању њихових завода. Међутим, Чачански кредитни завод на ово писмо није одговорио.

Управни одбор Чачанске банке заказао је ванредни збор акционара за 10. јануар 1921.

Присутствовало је 27 акционара, који су депоновали 1.103 акција са 356 гласова.¹⁰

Управни одбор је обавестио скуп да су у 1920. години имали чист губитак у износу од 37.823,05 динара. („Управа предлаже да се овај Губитак покрије из готовине од продате куће заводске, коју је Управа продала за суму од Дин. 52.000, а пре остатак од тог добиеног новца у Дин. 14.176,95 да се пренесе на партију сталног Резервног фонда, као и остали сви фондови да се пренесу на поменућу партију“).¹¹

Банка у протеклој години није предузимала никакве нове послове, сем што је наплатила извештан број меница, враћени су улози штедишама и књиге су тачно и уредно вођене, каже се у извештају Надзорног одбора. Овај одбор је предложио скупу да се усвоји биланс Банке и изврши спајање са Чачанском штедионицом.

У записнику Ванредне скупштине каже се да је седници присуствовао комесар министра трговине и индустрије Славко Јовановић, писар Чачанског првостепеног суда.

Скуп је једногласно прихватио предлог о спајању Чачанске банке са Чачанском штедионицом — „онако како су њихови делегати и Одбори уговорили, читају се писма „Чачанске Штедионице“ и „Чачанске Банке“ о постигнутом споразуму, Збор акламацијом одобрава све предлоге“.¹²

На крају, дата је разрешница Управном и Надзорном одбору за рад и рачуне у 1920. години.

Припајање чачанских банака после Првог светског рата

Чачанска банка је, 26. фебруара 1921. године, замолила Министарство трговине и индустрије да одобри одлуку Ванредне скупштине. Министар је одобрио спајање Банке са Чачанском штедионицом 2. марта 1921. На овај начин је престала да ради Чачанска банка.

По билансима, спајањем активе и пасиве и правним споразумима извршено је припајање Чачанске банке Штедионици. Ово је одлучено на јавним скуповима акционара, а водили су их углавном, акционари који су били чланови управних и надзорних одбора у обе банке.

*
* *
*

После Првог светског рата обе банке су имале исти ниво акционарског капитала. Крајем двадесетих година све банке су радиле па повећању главнице. Чачанска банка је прво донела одлуку о повећању главнице, а потом од тога одустала. На томе је више радила Чачанска штедионица. Све указује да се не повећава главница код Чачанске банке, а да се плански подстиче Чачанска штедионица. На ово је утицала група акционара, који су истовремено били у органима управе код обе банке. Међу њима је дошло до идеје спајања ове две банке. У акционарским круговима привредника и банкара припремано је јавно мњење на оправданост припајања Чачанске банке, Чачанског кредитног завода и Чачанске штедионице. Плански се радило на увећању главнице и укупне билансне позиције Чачанске штедионице, јер се она све више припремала и улазила у инвестиције — реконструкцију Млина. Конципирани услови за припајање ове две банке Чачанској штедионици били су у 12 тачака, личили су на ултиматум. Чачански кредитни завод све је прозreo и није ни одговорио на писмо. Чачанска банка све услове је прихватила и продала је своју управну зграду због покрића мањег губитка. Он се могао лако избећи да није било већих исплата дивиденди по завршном рачуну за 1919. годину. Произилази да је исплата дивиденде организовано и чињена.

Припајање акционарске главнице и фондова Чачанске банке није ублажило недостатак обртног капитала, Чачанске штедионице. Овај завод је био финансијски пренапрегнут у производњи и промету робе, услед недовољног капитала и појавом економске кризе отишао је у ликвидацију. Ту судбину су поделили и акционари Ча-

чанске банке, који су остали у саставу Чачанске штедионице. Међутим, један број акционара првих дана припајања шире је схватио услове концентрисања капитала у Штедионицу.

Формално правно све је одлучено по прописима, а један број акционара је свој капитал употребио за повезивање са другим банкама. Тако су се, углавном, акционари из Чачанске банке Љујићи, Недељковићи и Младен Радосављевић и неки трговци (међу којима: Драгиша Терзић и Милорад Чубрић) окупљају око оснивања Чачанске извозне и увозне банке (1920) са почетном главницом, а касније је основана Обласна чачанска банка. Ове банке су успешно радиле и издржале су све тешкоће за време познате светске економске кризе мада им је постепено опадао билансни потенцијал до Другог светског рата.

ЧАЧАНСКА ПРИВРЕДНА БАНКА СЕ ПРИПОЈИЛА ЧАЧАНСКОЈ ЗАДРУЗИ

Основана је новембра 1913, а почела је да ради у јануару 1914. Предвиђено је њеним правилима да се формира акцијски капитал од 150.000 динара.¹³ Банка је до мобилизације 1914. прикупила капитала око 20 одсто. За то време примала је уплате на издате акције и вршила је остале банкарске послове, нарочито есконтовање меница, примање залога и издавање позајмица.

Са почетком Првог светског рата престао је рад и ове банке.

По завршетку светског рата Чачанска привредна банка одржала је, 8. августа 1920. године, редовну скупштину. За председника скупштине изабран је др Михајло Радовић. Скупштини је присуствовао државни комесар Драг. В. Митровић, писар Чачанског првостепеног суда. На скупу је детаљно објашњено да на скупштини треба да присуствују акционари са најмање 1/4 целокупног броја, односно 375 акција. Пошто је на дневном реду било спајање са Чачанском задругом, према постојећим правилима, на збору треба да је заступљена најмање половина банчаних акција — односно 750 акција. Међутим, пријавило се 36 акционара са 768 акција, с правом на 207 гласова, а дошло је 34 акционара са депонованих 753 акција и правом на 203 гласа.¹⁴ Тако су испуњени услови најмањег кворума за рад скупштине.

Присуствовали су акционари: Милосав Златић, Тихомир Константиновић, Милорад Протић, Арсеније Цвијовић, Мирко Симовић,

Милић Јелушић, Драгутин Васић, Чоловић и Смиљанић, Видосав Вујадиновић, Витомир Ђирић, Андрија Протић, Радичевић и Ранковић, Светозар Мојковић, Данило Јовановић, Будимир Вујичић, Кипријан Константиновић, Радивоје Пантовић, Веселин Миликић, Ђоко Богдановић, Величко Петковић, Павле Брушија, Јаков Брушија, Рајко Кривокућа, Станиша Кривокућа, др Михајло Радовић, Милан Константиновић, Бојовић и Чакаревић, Милован Боранијацевић, Тихомир Николић, Средоје Јовановић, Милан Вујовић, Јеленко Радојевић, Лучић и Бабовић и Драгић Ђирковић.¹⁵

Управни одбор је поднео извештај о пословању од 1. јануара 1915. до 31. децембра 1919. У финансијском извештају каже се банка није постигла никакву добит, већ губитак од 579,55 динара. Ово је отуда што је банка „тако рећи тек у зачетку рада, а наступила су по земљу критична времена, због којих су ови послови морали бити обустављени“.¹⁶

Банка је до 31. децембра 1919. прикупила акцијског капитала у износу од 27.370 динара, што је било недовољно за редовно пословање. Према законским прописима, после Првог светског рата, о ликвидацији мораторног стања, остављено је акционарима да уплату акција продуже за две године. Управа банке је проценила да ће за то време претрпети огромне штете, „јер су режијски трошкови превисоки“, а рад је ограничен. Управа је закључила: „Да је капитал банчин и потпуно уплаћен са 150.000 динара с обзиром на стварне прилике данашњег доба, Банка не би могла да одговори овоме позиву и услед тога је неопходно потребно: или повећати свој капитал, или спојити се са Чачанском задругом — или ликвидирати“.¹⁷

На скупштини је Управни одбор презентирао све финансијске податке и своје мишљење о решењу рада, посебно о спајању са другом банком или о ликвидацији. Тражено је од акционара да овом питању „поклоне свеколику пажњу и да га реше онако како ће бити најкорисније по нашу банку и њене акционаре“.¹⁸

Скупштина је, после допунских објашњења Милосава Златића и др Михајла Радовића, једногласно решила „да се банка споји са Чачанском Задругом“.

Председник Управног одбора Тихомир Константиновић заказао је редовни збор акционара за 17. август 1921. У раду ове скупштине учествовали су Управни одбор (Тихомир Константиновић, председник; Будимир Р. Вујичић, Радивоје Пантовић, Милосав Златић, Велимир Радичевић, Арсеније Цвијовић, Витомир Ђирић, Петар

Чакаревић и Мил. М. Вујовић) и 15 акционара, који су заступали 11 одсутних чланова друштва.

Управни одбор поднео је биланс за 1920. и биланс закључно са одржавањем збора акционара, 17. августа 1921.

Управни одбор је, са више докумената, подсетио присутне акционаре на ранију одлуку и о учињеним пословима на спајању са Чачанском задругом. Збор је све ово прихватио и завршио седницу у најбољем реду.

Завршавајући рад овог збора, председник је, поред осталог, рекао:

„Обавештавам збор да је коначно решење о спајању ове Банке и Чачанске задруге донето 8. августа 1920. год. и ту одлуку одобрио је Господин Министар трговине и индустрије, 18. септембра 1920. VI бр. 1970 те се на овоме Збору има само примити К знању да ова банка престаје са радом што се има доставити надлежном суду ради обзнане.

Збор и овом приликом одобрава спајање ова два завода и наређује се Управном одбору да поступи по свима законским прописима“.¹⁹

На овај начин је повећан акцијски капитал Чачанске задруге.

Оснивање Чачанске привредне банке у Чачку почело је, на жалост, уочи почетка Првог светског рата. То је био прави хендикеп за привреднике, када више није било могуће повећати и учврстити почетну основу главнице. После рата велики број акционара није био у могућности да изврши уплате свих започетих улога по уписаним акцијама. Ужа управа Банке и изврстан број осталих акционара одлучили су да се Завод припоји Чачанској задрузи. По свим правилима, овај поступак је реализован. Међутим, детаљнијим увидом у спискове акционара код више организација, утврдили смо да се мањи број акционара окупио око Чачанске задруге, неки око других и новоформираних банака, међу којима су: Чачанска извозна и увозна банка, Јелице а. д. и Чачанска обласна банка.

Све ово упућује на сазнање да и тадашњи привредници нису били доследни и јединствени на развоју своје финансијске асоцијације — Чачанске привредне банке, која се у суштини није само спојила са другом банком ради формирања увећаног капитала, већ су се приклонили другим акционарским друштвима. На овакву оријентацију, по свим анализама, утицале су, на жалост, и политичке групације. Тешко је поуздано знати да ли је било још узрока и каква је права позадина припајања Чачанској задрузи.

*

* * *

Замишљено је припајање пет чачанских акционарских друштава после Првог светског рата у две веће банкарске организације. Ово су прихватили и познати привредници у Чачку, јер су видели да се радило о укрупњавању капитала, из чега ће они имати веће користи: у финансирању и просперитету својих фирми.

У нашим анализама и закључивању истакли смо и добре стране укрупњавања чачанског капитала, али, на жалост, нису добре идеје у потпуности реализоване. Једна од грешака је у томе што су Чачанска штедионица и Чачанска задруга више полагале на упечатљивост и економску снагу, на чему су гајили своју супериорност и остварење свог циља — спајање Чачанске банке и Чачанског кредитног завода по очито постављеним условима уласка ових банака у састав Чачанске штедионице Чачанске привредне банке у Чачанску задругу, уместо да је створена партнерска и јединствена банкарска организација.

Није анализирана историја економског развоја, у ужој и широј околини, а заборављена је и људска мера, која у животу вага и сагледава своје место у конципираном друштву. Све ствари у животу човека другачије се гледају када се уздрма његово биће и није чудно што су се неки акционари, можда и услед осетљивости, приклонили новооснованој банци. Ту интимну исповест, за неприхватање припајању другој банци, акционари су чували за себе и није чудно што су последице кобне. Не само да није грешка што није створено ново банкарско - синтетизовано предузеће, веће је и пропуст што нису све непознанице расветљене пред члановима - акционарима. Челници водећих банака, на жалост, нису хтели да примете и продру у душу човека, који је био повређен. Биле су то и психолошке драме.

Зато је један број акционара тражио ново биће — основало је Чачанску извозну и увозну банку а неки припајали „Јелици“ а. д., Пресстали обим капитала у Чачанској задрузи и Чачанској штедионици није остварио постављене циљеве — повећање обртног и укупног потенцијала. Недовољна главница и неуспех у припајању, додатног капитала, што је требало да повећа и обртни потенцијал, били су узроци ликвидације Чачанске штедионице. Реперкусије су осетили: Млинско предузеће, Пивара „Станковић и Крен“, већи број трговачких и занатских фирми у Чачку и околним местима. Све указује да су се — утицајем бројних узрочних фактора — експонирали неповерење и поремећеност веза са ужом и широм околином. Излаз, на жалост, није био у непрекидном праћењу раста и проверавању места и положаја човека, како би везе биле хомогеније.

НАПОМЕНЕ

1. Правила Чачанске банке из 1912, Народни музеј, Чачак, несигнирано.
2. Изведено на основу паритета динара према америчком долару 1913.
3. Архив Југославије, Београд, Фонд 65, Ф-1281, Ј-2265.
4. Исто.
5. Исто.
6. Исто.
7. Исто.
8. Исто.
9. Исто.
10. Исто.
11. Извештај Управног одбора Чачанске банке, Фонд 65. Локал Чачанске банке налазио се у Улици Танаска Рајића бр. 9.
12. Записник ванредног скупа акционара Чачанске банке.
13. Архив Југославије, Београд Ј-2265, Ф-1281.
14. Извештај Управног одбора на седници Скупштине акционара 8. августа 1920, Ф-1281, Ј-2265.
15. Исто.
16. Исто.
17. Предлог Управног одбора на Скупштини акционара 8. марта 1920.
18. Исто.
19. Скупштина акционара 17. августа 1921, Ф-65.

FUSION DES BANQUES DE TCHATCHAK APRES LA PREMIERE GUERRE MONDIALE

Avant la Première guerre mondiale le dinar était bien coté en bourse. En 1913 le cours de change était de 5,18 dinars pour un dollar USA. Après la Première guerre mondiale la situation économique en Serbie devint très difficile: l'inflation croissait, en engendrant des dévaluations de la monnaie. Le cours d'un dollar USA équivalait à 20,23 dinars. Tout cela entraîna la baisse des actions. Les banques cherchaient à se rétablir et à poursuivre leur activité. On en voyait une issue dans leur fusion. Il fallait que des cinq banques de Tchatchak il n'en restât que deux, mais une des trois qui devait être absorbées par une des deux plus grandes, n'accepta pas de s'y intégrer. Certains de ses actionnaires placèrent leurs capitaux dans la Banque d'exportations et d'importations de Tchatchak et dans «Yélitza», société par actions. La Caisse d'épargne fut liquidée, en faisant disparaître le capital de la Banque de Tchatchak avec laquelle elle avait fusionné. Les autres banques fonctionnèrent jusqu'à la Seconde guerre mondiale.

DR YAROSLAV DACHITCH